

Didelės rizikos narkotikų vartojimas

Didelės rizikos narkotikų vartojimas yra toks vartojimas, kuris kelia didžiausią riziką sveikatai – kai šios medžiagos vartojamos rizikingai (pvz., intensyviai, nuolat) arba / ir didelę riziką sveikatai keliančiais būdais (pvz., švirkščiamuoju būdu).

Narkotikų vartojimas yra nelegali veikla ir tai lemia, jog tikslų narkotikų vartotojų skaičių nustatyti yra gana sudėtinga, todėl duomenys apie didelės rizikos narkotikų vartojimą yra renkami netiesioginiais metodais. Netiesioginiai metodai apima įvairius specifinius statistinius skaičiavimus naudojant šalyje prieinamas duomenų bazines, kuriose renkama informacija, susijusi su narkotikų vartojimu (pvz., duomenys apie į gydymo sistemą patenkančius švirkščiamųjų narkotikų vartotojus (toliau – ŠNV), mirtys nuo perdozavimų ir pan.).

2017 m. Lietuvoje buvo atliktas naujas PDU tyrimas¹. Tyrimą atlikto Respublikinis priklausomybės ligų centras kartu su užsienio partneriais. Tyrime naudoti 2015–2016 m. duomenys ir taikyti įvairūs statistinių skaičiavimų metodai, naudoti įvairūs duomenų šaltiniai. Nustatyta, kad šalyje vidutiniškai yra apie 4 854–8 652 didelės rizikos opioidų vartotojų ir maždaug 8 000–10 500 ŠNV. Lyginant Lietuvos ŠNV skaičių su kitomis Europos šalimis – Lietuvos įvertis yra didesnis negu daugumos valstybių. Šio tyrimo metu buvo skaičiuotas ir ŠNV paplitimas kai kuriuose Lietuvos miestuose: Vilniuje – 3000–9000, Klaipėdoje – 1700, Kaune – 1000, Alytuje – 100.

1 lentelė. Švirkščiamųjų narkotikų vartotojų skaičius kai kuriose Europos šalyse 2011–2017 m.*

Šalis	Įverčio metai	Atvejai 1 000 gyventojų
Belgija	2015	2,3–4,6
Čekija	2017	6,2–6,5
Graikija	2017	0,4–0,7
Ispanija	2016	0,3–0,6
Prancūzija	2017	2,6–3,3
Kroatija	2015	1,8–2,9
Kipras	2017	0,3–0,6
Latvija	2016	5,3–6,8

Lietuva	2016	4,4–4,9
Liuksemburgas	2015	3,8
Vengrija	2015	1
Nyderlandai	2015	0,07–0,09
Portugalija	2015	1–4,5
Suomija	2012	4,1–6,7
Jungtinė Karalystė	2004–2011	2,9–3,2
Norvegija	2016	2,5–3,0

**Nurodytos tik tos šalys, kuriose skaičiavimai buvo atlikti ne seniau kaip 2011 m.*

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro informacija.

Lietuvoje pirmas PDU tyrimas² buvo atliktas 2006 m., tačiau didelės rizikos opioidų vartotojų įvertis buvo skaičiuotas tik Vilniaus mieste. Nacionalinio lygmens tyrimas³ buvo atliktas 2010 m., jo metu buvo naudoti 2005–2007 m. duomenys. Tyrimas atliktas naudojant „pagauk-vėl-pagauk“ (angl. *capture-recapture*) metodą, plačiai taikomą atliekant šiuos tyrimus. Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad 2005 m. Lietuvoje buvo 5 699 probleminiai narkotikų vartotojai, 2006 m. – 5 800, 2007 m. – 5 458. Palyginti su kitų Europos šalių to laikotarpio duomenimis, toks paplitimas buvo vienas mažiausių.

PDU skaičiaus stebėseną padeda įvertinti esamą situaciją, suteikia galimybę apskaičiuoti rizikos grupėms teikiamų paslaugų, tokių kaip pakaitinis gydymas ar žemo slenksčio paslaugos, aprėptis. Reguliari PDU skaičiaus stebėseną šalyje taip pat suteikia galimybes ne tik apskaičiuoti esamų paslaugų aprėptis, bet ir jas planuoti, atsižvelgiant į vyraujančias tendencijas.

¹ Thanki, D., Mravčík, V., Běláčková, V., Mačiulytė, D., Zábranský, T., Širvinskienė, A., Subata, E., Lorenzo-Ortega, R. (2018 m.). Didelės rizikos narkotikų vartotojų paplitimo vertinimo bei adatų ir švirkštų programos ir pakaitinio gydymo aprėpties įvertinimo taikant daugiametodinį skaičiavimą Lietuvoje 2015–2016 m. (angl. *A multi-method estimation of high-risk drug use prevalence and coverage of needle and syringe programs and opioid substitution treatment in Lithuania in 2015-2016*).

² Gordon, H. (2006 m.) Probleminių narkotikų vartotojų paplitimas Lietuvoje (angl. *Estimation of the Prevalence of Problem Drug Use in Lithuania*). Jungtinių Tautų projekto „ŽIV/AIDS prevencija ir priežiūra tarp švirškčiamųjų narkotikų vartotojų, įskaitant laisvės atėmimo vietų įstaigas, Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje“ ataskaita, 2006 m.

³ Astrauskienė, A., Dobrovolskij, V., Stukas, R. (2011 m.). Probleminių narkotikų vartotojų paplitimas Lietuvoje. *Medicina (Kaunas)* 2011; 47(6): 340–346.